

Klassiker i ny upplaga

Bertil Sonesson, Gun Sonesson. **Anatomi och fysiologi**. 3:e upplagan. 394 sidor. Stockholm: Liber; 2001. ISBN 91-47-04905-7.

Recensent: Mats Rundgren, docent och universitetslektor, institutionen för fysiologi och farmakologi, Karolinska institutet, Stockholm.

De medicinska utbildningarna har blivit alltmer målinriktade yrkesutbildningar. Samtidigt pågår en veritabel kunskapsexplosion inom det biomedicinska fältet. Dessa båda företeelser har ökat kraven på genomtänkt sovring av stoffet samt effektiviserad inläring, och gamla »omnipotenta« ideal har omvärderats. Ett led i denna process är att integrera ämnen, vilket pågått i mer eller mindre uttalad form under de senaste drygt tio åren. Vanligast är att i de basvetenskapliga (»prekliniska«) ämnena integrera morfologi och funktion. I de medellånga vårdutbildningarna har denna integration fler år på nacken än i de läkarutbildningarna. Det avspeglar sig också i den internationella läromedelsarsenalerna, där böcker för denna målgrupp sedan länge har kombinerat anatomi och fysiologi. Processen förtydligas av att kurser numer ofta heter »Cellens struktur och funktion« och »Organsystemens struktur och funktion«. I takt med nya benämningar av forskningsområden är medverkande lärares identitet också på väg att förändras från anatomer, histologer, fysiologer osv till strukturbiloger, systembiologer, neurobiologer. Nästa steg i utvecklingen, som redan tillämpas i flera utbildningar, är sk vertikala integration, dvs från »ax till limpa« (basvetenskap-klinik) utifrån organsystem, symptom eller annan indelning. Läromedel anpassade för sådan uppläggning lyser dock ännu med sin frånvaro.

Morfologin bokens styrka

Boken »Anatomi och fysiologi« av Bertil och Gun Sonesson har utkommit i en tredje upplaga. Förändringen från den första upplagan, som var en renodlad lärobok i anatomi, avspeglar väl utvecklingen i de medicinska utbildningarna. I förra upplagan kombinerades morfologin med fysi-

ologin, och i den senaste versionen har, förutom en omarbetning av befintliga avsnitt och figurmaterial, tillkommit ett antal faktarutor med beskrivning av olika sjukdomstillstånd för att illustrera sambandet mellan »teori och praktik«.

Bokens styrka är dess ursprungliga basmorfologin. Illustrationerna är nästan utan undantag utmärkta, och »upplösningen« synes noga genomtänkt för att illustrera morfologiskt och funktionellt viktiga detaljer. Värdet av de tillkommande flerfärgsillustrationerna är diskutabelt. De kan för vissa läsare kanske motverka ett monotont intryck, men färgerna har inte utnyttjats för att öka informationsinnehållet. Bokens omfång, som är adekvat för sitt syfte och sin primära målgrupp, tillåter inte alltför mycket detaljer, som dock insiktsfullt sammanfattat kan öka förståelsegraden avsevärt.

Några randanmärkningar

Sannolikt måste ytterligare någon tid förflyta innan en översikt av betydelsen av genreglering, intracellulär signalering, epiteliala transportmolekyler etc kan ge en rimligt lättillgänglig ökad förståelse för hur olika fysiologiska processer sker. Lite tillspetsat kan man påstå att alla fysiologiska fakta som presenteras i texten hade kunnat ges för mer än 20 år sedan. Det kan dock ur pedagogisk synvinkel vara riktigt avvägt. Än viktigare är att kunna konstatera korrektheten i de fakta som ges. Att några detaljer inte är helt invändningsfria, t ex regleringen av aldosteroninsöndringen och definitionen av feber, är mer att betrakta som randanmärkningar. Urvalet av sjukdomar till »klinikutorna« är kanske dubiöst för en prekliniker som undertecknad att ha synpunkter på. Jag är dock förvånad över att andningsapparaten och respirationen inte illustreras med exempel på obstruktiva och restriktiva sjukdomstillstånd, vilket är det klassiska för att åskådliggöra luftvägarnas betydelse och andningsapparatus mekanik.

Etablerad lärobok

Den tredje upplagan lär kunna försvara sin redan väl etablerade roll i de medellånga vårdutbildningarna. Boken har en attraktiv utformning och ett väl avvägt omfång, med en fördelning mellan olika avsnitt som, trots alla olika »smakriktningar«, inte kan allvarligt kritiseras. Med sin goda systematik lämpar den sig också väl för vårdpersonal att i arbetet återfinna det som eventuellt glömts från grundutbildningen. För den mer forskningsinriktade biomedicinutbildningen och de längre tandläkar- och läkarutbildningarna krävs rimligen en annan förklaringsnivå för att rättvist fungera som repetitions- och uppslagskälla.

En större katastrofmedicin

Sten Lennquist. **Katastrofmedicin**. 2:a upplagan. 468 sidor. Stockholm: Liber; 2002. Pris 395 kronor. ISBN 91-47-04856-6.

Recensenter: Åke Andrén-Sandberg, professor, Nordiska hälsovårdshögskolan, Göteborg, och Björn Åhlén, sjuksköterska, internationella avdelningen, Räddningsverket, Karlstad.

Utän minsta tvivel är Sten Lennquist portalfiguren för svensk katastrofmedicin. Genom hans målmedvetna uppbyggnad av Katastrofmedicinskt centrum i Linköping har han fått en unik position avseende både undervisning och forskning. Det är därför särskilt intressant att jämföra den första upplagan av hans bok från 1982 med den andra upplagan som kommer nu, 20 år senare. Har det hänt något inom katastrofmedicinen?

Kvalificerat författarlag

En skillnad är att av de 19 medförfattarna från 1982 är det bara två som kvarstår (Tom Lundin och Ragnar Norrby) medan nio nya har tillkommit. Det är svårt att tänka sig ett mer kvalificerat lag för att skriva en katastrofmedicinsk bok på svenska, givet att Sten Lennquist själv tagit sig an de mer traumatologiska delarna. Det påpekas också att den nya upplagan uppdaterats efter Socialstyrelsens riktlinjer för medicinsk katastrofberedskap 2001, vilket innebär att ytterligare svenska experter indirekt medverkat i boken. Att veta att boken överensstämmer med myndighetens riktlinjer är viktigt också för bokens läsare.

Uppdaterad text i förbättrad layout

Rent kvantitativt kan man hävda att visserligen har antalet sidor minskat från 550 till 468, men eftersom samtidigt varje boksida ökat i storlek med 70 procent, kan man hävda att volymen är påtagligt ökad. Layouten är något förbättrad, och därmed känns boken lite mindre kompakt och mer lättläst, men bilderna är fortfarande relativt begränsade. Kapitlen är omdöpta, men innehållet är likartat, och lika många, så när som på att